

چرا پاییز امسال شبیه پاییز نیست؟

جهان گرم می‌شود ایران گرم‌تر

زینب مرزوقی

خبرنگار گروه نقد روز

شاید به خاطر داشته باشید که تابستان امسال، کارشناسان از گرمای بی سابقه جهان واحتمال شکستن رکورد گرم‌راد سال ۲۰۲۳ یا ۲۰۲۴ بسیار سخن می‌گفتند. غرب آسیا و خصوصا چین به دلیل میزان گرمای بی سابقه تابستان گذشته حتی تلفات هم داشت و بسیاری هم راهی بیمارستان شدند. حال این گرما تا پاییز کش پیدا کرده و پای گرما به اواخر پاییز و به تعبیری، چند روز مانده به شب چله هم کشیده شده است. آب و هوای کشورمان نه تنها از این قاعده مستثنی نیست بلکه وضعیت آن به گفته کارشناسان محیط زیست حتی بدتر از سایر نقاط جهان است و سه برابر میانگین جهانی، گرم‌تریم.
دو روز گذشته هم اصغری، کارشناس هواشناسی درسازمان ملی اعلام کرد که دمای ۹ درجه‌ای تهران در این موقع از سال، در ۵سال گذشته بی سابقه بود.
همچنین مدیریت منابع آب ایران بیانگر آن است که کشور با کاهش ۶ درصدی بارش از ابتدای مهرماه امسال تاکنون، نسبت مدت مشابه سال قبل رو به رو شده است. بر این اساس از ابتدای سال آبی جاری ۱۸تا آذرماه ۳۴٫۲ میلی متر بارش در کشور رخ داده است؛ درحالی‌که در دوره بلندمدت ۴۷٫۲ میلی متر بارش در این مدت داشتیم و این نشان از کاهش ۲۷ درصدی بارش‌های امسال نسبت به دوره بلندمدت دارد. بارش‌های از ابتدای سال آبی جاری ۱۸اُذر ماه در مقایسه با همین بازه زمانی سال گذشته که میزان بارش ۵۴٫۵ میلی متر بوده، ۶درصد کاهش را نشان می‌دهد.

امادلیل این گرما وتبعات روزهای گرم زمستانی چیست؟

محمد درویش می‌گوید که دو روز گذشته در کاپ ۲۸ و در دبی، دانشمندان آبی بی‌تی سی اعلام کردند که ۲۰۲۳ گرم‌ترین سال در میان ۱۸۰ هزار سال گذشته زمین بود. این کارشناس معتقد است که گرمای زمین یک ماجرای جهانی است و ایران نیز به دلیل اینکه اکثر مساحتش در عرض ۲۰ تا ۲۵ درجه کره شمالی زمین قرار گرفته است، بیشترین تابش خورشید را دارد و بنابراین بیشترین عوارض را هم از جهان گرمایی خواهد داشت. درویش می‌گوید: «در کوهستان‌های ما نیز وضعیت بسیار نگران‌کننده است و بخش قابل توجهی از ذخیره یخچالی مان را از دست دادیم و عملا به جز عمق کره که هنوز مقداری یخ و برف دارد، باقی کوهستان‌های ما در یخچال‌ها تن شده‌اند. ما جراحی که سال گذشته در زردکوه اتفاق افتاد، بحران کم‌بود آبی که در شهکرد صورت گرفت و هشدارهایی که برای طرح‌های انتقال آب از سرچشمه‌های کارون و دز به یزد و اصفهان داده می‌شود، به زودی کفگیرش ته دیگ می‌خورد و باید دیگری باقی نمی‌ماند. همه این هشدارها نشان دهنده این است که ماجرای تغییر اقلیم جدی است و اکنون که ما در حال گفت‌وگو هستیم، سخت‌ترین جدال‌های تاریخ نیم قرن اخیر کاپ ۲۸ میان کشورهای دارنده نفت و ۱۱۰ کشوری که پیشنهاد دادند سوخت فسیلی تا ۲۰۳۷ وجود داشته باشد، در حال شکل‌گیری است. مجادله با هیاسیاس سخت است. اوپک درخواست نشست فوری کرده است.»
درویش ادامه می‌دهد که چه‌طور جهان در حال تغییر است. «ما مجبوریم به سمت یک جراحی بزرگ و دردناک برویم، برخی از کشورها در حال تطابق با مسأله‌اند، مانند عربستان سعودی که در حال ساخت بزرگ‌ترین نیروگاه خورشیدی جهان است. یک گیگاوات ظرفیت دارد و تا ۲۰۳۰ آماده بهره‌برداری است. یک سوم کل برقی که در کشورمان تولید می‌شود، همچنین امارات متحده عربی نیز دو هفته گذشته، از بزرگ‌ترین نیروگاه خورشیدی فعلی بهره‌برداری کرد. با وجود اینکه این کشورها نیز صادرکننده نفت و مخالف حذف سوخت فسیلی هستند اما باز هم در حال آماده‌سازی خودشان برای شرایط اقلیمی آینده هستند؛ چراکه به شدت جامعه جهانی نسبت به محصولات که فرآیند تولید آن با انتشار گاز گلخانه‌ای توام است، سختگیری می‌کند. از ۲۰۳۰ مالیات بالا برای ساخت فولاد، آهن و سیمان وضع خواهد شد و صادرکنندگان آن سه محصول دیگر قادر به صدور این محصولات نخواهند بود. آن موقع است که صادرکنندگانی مانند کشور ما با یک بحران روبه‌رو خواهند شد. زیرا در وضعیت فعلی محیط‌زیستی شان را از دست می‌دهند که نمونه‌آب

و هوای آن در شهرهای اصفهان، اراک و اهواز در حال مشاهده است. در عین حال دیگر اجازه تولید آن محصول و صدور آن به ما داده نمی‌شود.»
درویش همچنین از عدم مشارکت مسئولان محیط‌زیستی کشورمان در اجلاس کاپ ۲۸ در دبی گله می‌کند و می‌گوید: «از میان ۱۹۱ کشور جهان تنها یک کشور این معاهده را امضا نکرد و آن ایران است. به جای اینکه از حق خودمان دفاع کنیم، ترجیح دادیم بیرون‌گود بنشینیم، این هم وضعیت فعلی ماست. آبشار یخی در ارتفاع ۵ هزار متری دماوند وقتی می‌شکند، یعنی دیگر کار بسیار سخت است. ما یک ایستگاه در موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع در منطقه آیسرد داریم که تحقیقات اخیر آن نشان می‌دهد در بربری ۶۰ ساله، دما ۳ و هفت دهم درجه بیشتر شده است، در صورتی‌که در طول ۶۰ سال در کره زمین، ۸۵ صدم سلسیوس افزایش پیدا کرده است. میزان افزایش دما در ایران بیش از ۳ برابر متوسط جهانی است. ما هنوز با واقعیت‌ها را درک نکرده‌ایم و بر مبنای نیازهای روز حرکت می‌کنیم. هرکسی هم برخلاف نظر ما حرف بزند، به او انگ می‌زنیم.»

الزامات اجرای سند امنیت غذایی کشور موجود نیست

سند ملی امنیت غذایی به منظور آغاز حرکت ملی برای ایجاد همگرایی در حوزه امنیت غذایی تصویب شده است. این سند که تدوین آن از سال ۱۳۹۹ آغاز شده، در مراسم سی‌ونهمین سالگرد شورای عالی انقلاب فرهنگی با حضور رئیس جمهور به عنوان رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی رونمایی شد. سند ملی امنیت غذایی در ارفق ۱۰ساله مشتمل بر چرشمه انداز، اهداف کلان کمی و راهبردها و اقدامات ملی است که بیش از ۳ هزار شاخص ارزیابی و تا ۲۰ گزارش سیاستی نیز از آن پشتیبانی می‌کند. تصویب این سند در صحن شورای عالی انقلاب فرهنگی با حضور سران سه‌قوه، اشخاص حقوقی مرتبط با حوزه امنیت غذایی از جمله وزیر جهاد کشاورزی، وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و معاون علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان رئیس جمهور و اعضای حقیقی شورایانماده شده است.
درویش همچنین می‌فرماید از حدود ۲۰۰ زیر شاخص استفاده می‌شود.
بسیاری می‌گویند: «در این سند گفته شده است که کل مصرفی در حوزه کشاورزی باید از ۷۰ میلیارد مترمکعب به ۵۱ میلیارد مترمکعب کاهش پیدا کند.» یعنی ۱۹ میلیارد مترمکعب باید صرفه‌جویی کنیم. این درحالی است که وزارت نیرو معتقد است که کشاورزی ما در حال مصرف ۸۱ میلیارد مترمکعب است که اگر برسی وزارت نیرو

صحیح باشد، به این معناست که ما باید ۳۰ میلیارد مترمکعب مصرف آب مان را کم کنیم.
بیلان منفی براساس سند امنیت غذایی باید به ۱۰۰۵ میلیارد مترمکعب برسد، درحالی‌که اکنون بیلان منفی ۱۵۰ میلیارد مترمکعب است. یعنی ۴۵ میلیارد مترمکعب باید کم شود. این سند امنیت غذایی کشورمان است که در حضور روسای سه‌قوه رونمایی شد. اصلا بارباری برای حرکت به سمت افق این سند نداریم.» او معتقد است که مادر کشورمان قوانین خوبی داریم. مانند قانون هوای پاک یا حتی همین سند امنیت غذایی کشور. درویش تصریح می‌کند: «اصول کشوری نیز در قانون اساسی کشورمان داریم. اصل ۵۰ قانون اساسی می‌گوید که حفظ محیط‌زیست، لازمهٔ حیات اجتماعی رو به رشد مردم ایران است. خواهش این است که همین قوانین موجود و اصول موجود محیط‌زیستی را اجرا کنند. لازم نیست آنچه که غرب یا شرق به ما تحمیل می‌کند را اجرا کنیم بلکه همین قوانین تصویب شده و اصول کافی است.»

گرما ی ۷ روز گذشته کشورگورد زه

احمد وظیفه، رئیس مرکز ملی اقلیم و مدیریت بحران خشکسالی سازمان هواشناسی کشور نیز معتقد است که این گرما زمینه اقلیمی جهانی دارد.
سال ۲۰۲۳ طبق گزارش سازمان جهانی هواشناسی گرم‌ترین سال زمین است و ۲۰ روزی به پایان سال میلادی مانده است، تمام این ماه‌ها، ماه‌های یک‌رودی گرمای زمین بودند. بنابراین بخشی از این گرمای بیش از نرمالی که در حال تجربه آن هستیم، مرتبط با گرمایش زمین و تغییر اقلیم است. تغییر اقلیم نیز حاصل افزایش گازهای گلخانه‌ای در جو زمین است که عمدتا ناشی از سوخت‌های فسیلی، تغییر کاربری زمین؛ از بین رفتن جنگل‌ها و توسعه بیابان‌ها در جهان است. البته بخشی از این گرمایش نیز مرتبط با ال‌نینو است. رئیس مرکز ملی اقلیم و مدیریت بحران خشکسالی سازمان هواشناسی کشور در توضیح این پدیده اقلیمی می‌گوید: «بخشی از این گرما مربوط به ال‌نینو است. در فاز ال‌نینو، آب منطقه خاره‌ای آرام، مثبت ۱۰ درجه و منفی ۱۰ درجه، یعنی شمال و جنوب خط استوا گرم‌تر از حد نرمال می‌شوند. اکنون نیز تقریبا نزدیک به یک تا دو درجه از نرمال بیشتر است. به دلیل همین فاز ال‌نینو همچنین آب اقیانوس هند در بخش خاره‌ای، در فاز مثبت و ال‌نینو است. در نتیجه آب‌های اطراف ما گرم‌تر از حد نرمال است. به هرحال دوسوم سطح کره زمین را آب‌های آزاد تشکیل می‌دهند و در تعامل مستقیم و دائمی با اتمسفر زمین

فرهنگ‌یگان

فقدان روز

هستند. بنابراین وقتی آب اقیانوس هاگرم می‌شود، حدود یک‌الی دو دهم نیز اتمسفر کره زمین راگرم می‌کند. هم فاز مثبت ال‌نینو و هم وضعیت منطقه در گرمای کشور و گرمای جهانی موثر است.»

وظیفه‌ادامه می‌دهد: «در پاییزی که در حال سپری کردن آن هستیم، منطقه شمال‌قاره آفریقا و خاورمیانه از حد طبیعی و نرمال گرم‌تر هستند. همه این عوامل جمع شده و منتج شده است به اینکه طی ۷ روز گذشته و هفته جاری منتهی به امروز می‌بینیم که دمای بیشینی شهرهای ما حدود ۵ و نیم درجه از متوسط دمای کشورمان گرم‌تر است. بسیاری از نقاط نیز نسبت به دمای مشاهده شده در این دوره گرم‌تر بودند و رکورد زده‌اند. در برخی نقاط نیز مانند تهران چنین دمای بی سابقه بوده است و رکورد محسوب می‌شود. همچنین دمای بیشینی کشور در هفته گذشته ۵ و نیم درجه و دمای کمینه حدود ۳ و نیم درجه گرم‌تر از میانگین ۳۰ سال گذشته بوده است. همچنین این گرماییکی از دلایل کم بارشی کمتر از نرمال امسال در کشور است. گرما از شمال آفریقا نفوذ کرد و منطقه شرق مدیترانه راگرم‌تر از حد نرمال نگه داشت و در اصطلاح پشته رادر منطقه حاکم کرد و باعث شد، سیستم‌های بارشی که از غرب اروپا ورود می‌کنند، نتوانند به شرق مدیترانه نفوذ کنند.»

بارندگی ۴۰ درصد زیر میانگین نرمال است

رئیس مرکز ملی اقلیم و مدیریت بحران خشکسالی سازمان هواشناسی کشور به تبعات این گرما نیز اشاره می‌کند. یکی از تبعات گرمای حاکم در فصل پاییز همین کم بارشی پاییزی می‌تواند باشد. «به‌طور کلی اگر چنین وضعیتی ادامه پیدا کند، می‌تواند شرایط زمستانه ما را نیز تحت تاثیر قرار دهد. وقتی شرایط گرم‌تر از نرمال است، می‌توانیم بگوییم بارندگی‌ها تضعیف می‌شود؛ چراکه غالب روزها آفتابی است و سیستم بارشی کمتر نفوذ می‌کند. همچنین زمستان نیز بارش برف کمتر، ذوب برفی بیشتر و ذخیره کمتر برفی برای بهار آینده را در پی خواهد داشت.» وظیفه همچنین در پایان درباره وضعیت بارشی یک‌ماه اخیر کشور نیز می‌گوید: «آذرماه بسیار کم بارش بود و باعث شد که بارندگی‌ها به شدت منفی شود. بارندگی‌های آبان به حدود شرایط نرمال نزدیک شده بود اما متأسفانه به دلیل گرمایی که حاکم شد، ضعیف‌تر از گذشته شد و به چیزی حدود ۴۰ درصد میانگین بارندگی‌هایمان رسیدیم. امیدواریم اواخر هفته سیستم نفوذی غرب کشور، شرایط را بهبود ببخشد.»

جهانی نیست و باعث شده این شاخص از شمولیت کافی برخوردار نباشد. این درحالی است که احتمال دسترسی به برخی موارد اشاره‌شده جزء از طریق حکمرانی عالی (مانند دسترسی به منابع نفتی یا بهره‌مندی از فرهنگ عامه کمک‌کننده) قابل دستیابی است و می‌توانند در برخی موارد ضعف حکمرانی را تا حدسوزی پوشش دهند و وضعیت یک کشور را در سطح کلان در میان مدت بهبود ببخشند.

کامل ناکافی

برخی از انتقادات ذکر شده به همراه تعدادی دیگر از نقدهای وارده به این شاخص توسط سایت بانک جهانی منتشر شده و نویسندگان سعی کردند با ذکر دلایلی ایرادات موجود را پاسخ دهند. اما به نظر نگارنده این مقاله تعدادی از ابهامات نسبت به این شاخص همچنان پابرجاست و سعی شد در این یادداشت، ابعاد آن بیشتر توضیح داده شود. با این حال جمع‌آوری حجم عظیم داده، تحلیل و پردازش آن به‌همراه به‌روزرسانی دائمی، فرآیندی است ستودنی که توسط کمتر نهادی در سطح جهان انجام می‌گیرد. شاخص حکمرانی بانک جهانی می‌تواند شهود کلی از نوع تصور خیرگان و مردم یک کشور نسبت به شرایط حکمرانی آن به خوانندگان ارائه دهد و در نوع خود قابل تقدیر است؛ اما هم سیاستگذاران و هم رسانه‌هایی که ترویج‌کننده این خروجی‌ها هستند و هم مردم باید تلفات داشته باشند که نقد‌های مهمی همچنان نسبت به این نوع ابزارها وارد است و تصویری که این شاخص یا موارد مشابه نشان می‌دهند، الزاما واقعیت کامل از عرصه حکمرانی ایران یا کشوری دیگر نیست.

باربررسی تعداد قابل توجهی از شاخص‌های مربوط به حوزه حکمرانی در سطح بین‌الملل، مشاهده می‌شود که مانند هر پژوهش کاربردی، نقاط قوت و ضعف بسیاری وجود دارد و از همه مهم‌تر شاخصی برای اندازه‌گیری هدف‌گذاری‌های کلان ایران وجود ندارد. در دنیای کنونی هیچ اندیشمندی در پی ساختن دوباره چرخ نخواهد بود اما نیاز است که این شاخص‌ها متناسب با بوم ایران، اقتضانات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و همچنین شناخت دقیق از اهداف اصلی کشور باظراحی شود. اندازه‌گیری درست و معتبر این شاخص‌ها نیز می‌تواند همه زحمات صورت‌گرفته را تغییر دهد. لذا پژوهشگران اندیشکده حکمرانی شریف با استفاده از مجموعه سازگار و بنیه نظری و عملی دقیق، اقدام به طراحی شاخص (IGH: Iran Governance Indicator) کرده‌اند که بتواند تا حدی ضعف‌های نمونه‌های مشابه را پوشش دهد.

خارج از گود

بسیاری از نمراتی که توسط نهاد‌ها و موسسات خارجی به پارامترهای مورد ارزیابی در ایران در شاخص حکمرانی بانک جهانی ارائه شده است، از طرف کارشناسان خارجی و با نظرات قشر خاصی از خیرگان بوده است. به عنوان مثال سازمان Country Risk International Political Risk Guide ارزیابی شاخص‌های ثبات دولت، درگیری داخلی، تضاد بیرونی، تنش‌های قومیتی، کیفیت بروکراسی و کیفیت نهاد‌های نظارتی در ایران را به عهده کارشناسان داخلی خود در ایالات متحده گذاشته که احتمالا درک دقیقی از شرایط داخلی ایران ندارند. با مجموعه Institutional Profiles Database، که از دیگر موسسات همکار در این شاخص است، اطلاعات مربوط به ایران را از طریق دفتر منطقه‌ای خود تکمیل می‌کند.

محتاط در ایدئولوژی

تعداد قابل توجهی از شاخص‌های بانک جهانی همراه با سوگیری‌های نظری، ارزشی و ایدئولوژیک اندازه‌گیری می‌شود. بدان معنا که در برخی موارد، به مولفه‌هایی که اساسا برای سیاست‌گذار جمهوری اسلامی حائز ارزش نیست و به سمت آن حرکت نمی‌کند اما در مجامع بین‌المللی اهمیت بالایی دارد، پرداخته شده است. مثلا پارامترهایی که به هر نحو میزان آزاد بودن بازار به مفهوم لیبرالیسم اقتصادی را اندازه می‌گیرند جزء این دسته هستند؛ یا تعدادی از مولفه‌هایی که تحت عنوان حقوق بشر یا خوانش غربی آن که معمولادیل شاخص EconomistIntelligence Unit Riskless and Democracy گزارش می‌شود، با پارامترهای ایرانی-اسلامی ما متفاوت یا متناقض است و بنابراین ایران با افت شدید در امتیاز این معیارها روبه‌رو شده است.

فقدان جامعیت لازم

دسته‌بندی ارائه‌شده توسط بانک جهانی به عنوان مولفه‌های حکمرانی قرابت زیادی با ادبیات علمی و مرسوم حوزه اداره عمومی و Governance دارد اما اکثر زیر شاخص‌ها از جنس فرآیندی هستند. به عبارتی دیگر برای ارزیابی کیفیت حکمرانی یک کشور، مجموعه چالش‌هایی که طی حکمروایی ایجاد می‌شود (مانند معطلی در فرآیند اعطای مجوز یا واردات و صادرات، پیچیده بودن سازوکار مالیات‌ستانی، برخورد با مفسدان و مجرم‌ان و…) مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد. حال آنکه بسیاری از زیرساخت‌ها، توسعه در ساختارهای قبلی، شرایط رفاهی شهروندان، دسترسی به امکانات حیاتی و کالاهای اساسی، مولفه‌های فرهنگی-اجتماعی و… اصلا مورد توجه بانک

توضیح دهنده شرایط واقعی ایران امروز باشد؟

بانک جهانی برای ارزیابی کشورها از شش شاخص اصلی کیفیت تنظیم‌گری، کنترل فساد، حاکمیت قانون، حق پاسخگویی و اظهار نظر، اثربخشی دولت و ثبات سیاسی و نبود خشونت و تروریسم استفاده کرده است؛ که برای اندازه‌گیری شش مولفه از حدود ۲۰۰ زیر شاخص استفاده می‌شود. بسیاری از زیرشاخص‌های اندازه‌گیری شده توسط نهاد‌هایی خارج از بانک جهانی (۳۵ نهاد و موسسه) صورت گرفته و تمامی آمارها و نمرات کشورها در این نظرسنجی‌ها قابل دسترس است. لازم به ذکر است همه این معیارها، درک مردم، خیرگان و فعالان کسب وکار از شرایط داخلی یک کشور را اندازه‌گیری می‌کند. بنابراین خروجی حاضر عملا می‌تواند با عرصه‌های واقعی حکمرانی یک کشور تا حدودی تفاوت داشته باشد و ارزیاب‌ها دچار خطای‌هاله‌ای یا بیش‌کم‌برآوردی شده باشند. بر اساس این داده‌ها، ایران در تمامی این شش شاخص اصلی وضعیتی پایین‌تر از میانگین جهانی دارد که شاید تا حدودی توضیح دهنده برخی شرایط نامطلوب کنونی کشور باشد. از سویی دیگر برخی مطالعات مانند کتاب «صعود چهل ساله» مویدا این نکته هستند که ایران در طی دهه‌های اخیر رشد خیره‌کننده‌ای داشته و توانسته در دهه کشورهای قدرتمند دنیا قرار گیرد. با این حال سوال مهم این است که آیا به راستی همه اندازه‌گیری‌ها از وضعیت ایران به درستی انجام شده؟ و چقدر این آمار که توسط نهاد‌های مختلف جمع‌آوری می‌شوند می‌تواند قابل اتکا و مورد اعتماد باشد؟

دیویدویتس در کتاب «همه دروغ می‌گویند» اشاره می‌کند با وجود اینکه در سال ۲۰۰۸ و انتخابات آمریکا که منجر به ریاست جمهوری اوباما شد، بسیاری از سازمان‌های نظرسنجی مانند گالوپ (از مجموعه موسسات مورد استناد در شاخص حکمرانی بانک جهانی) به عدم تاثیر نژاد بر برای مردم آمریکا اذعان می‌کردند، اما در انتخابات ۲۰۱۶ با وجود اینکه ترامپ موضع‌گیری‌های به‌شدت نژادپرستانه‌ای داشت اما توانست رئیس جمهور آمریکا شود. این نمونه از جمله هزاران موردی است که رویداد‌های جهان واقعی برخلاف نتایج نظرسنجی‌ها صورت گرفته است. شاخص‌های مختلف اقتصادی، انفکارسنجی‌های داخلی و خارجی، اعتراضات و اغتشاشات خیابانی و… همه به یک ناظر بیرونی نشان می‌دهند که در دهه گذشته شرایط برای ایران به خوبی پیش رفته و بسیاری از اهداف توسعه‌ای کشور محقق نشده است. اما برای پی بردن به عمق پیشرفت یا عقب ماندگی ایران در سال‌های گذشته نیاز به تصویری شفاف‌تر و به دور از کلی‌گویی‌های مرسوم به سیاست‌گذار و مردم است.

امیرحسین عباسپور

پژوهشگر اندیشکده حکمرانی شریف

یکی از مهم‌ترین سوالات ذهن سیاستگذاران و مردم یک کشور وضعیت آن ملت در جمیع ابعاد حکمرانی (نه فقط اقتصادی) و جایگاه آن ملت در مقایسه با سایرین بوده است. به عقیده جمعی از کارشناسان، ماحصل تلاش همه ارکان یک حکومت در پارامترهای اقتصادی مانند رشد اقتصادی، تورم، میزان سرمایه‌گذاری، تراز تجاری و… متبلور می‌شود؛ اما طی سالیان گذشته مشخص شده که این پارامترها الزاما توضیح دهنده کاملی از وضع موجود یک کشور نیست. به‌عنوان مثال نیکلاس اولتن، اقتصاددان دانشگاه اقتصاد و علوم سیاسی لندن، تولید ناخالص داخلی (GDP) را معیاری ناقص برای رفاه انسان می‌داند؛ چراکه اساسا مولفه‌هایی مثل آلردگی ناشی از تولید بیشتر، عدالت اجتماعی، میزان شادی و رضایت مردم از زندگی و… را مدنظر قرار نمی‌دهد. این قبیل استدلال‌ها باعث سوق کشورها و برخی مجامع بین‌المللی برای اندازه‌گیری شاخص‌های جامع‌تر برای توضیح شرایط کلان کشورها شد. برخی از این شاخص‌ها یک حوزه خاص (مانند فناوری، محیط‌زیست، آزادی سیاسی و…) را سنجیده و تعدادی در تکاپور برای ارائه یک تصویر کلان‌تر از جمع حوزه‌ها و ساختارهای حکمرانی یک کشور هستند. و رای نگاه ایدئولوژیک، که لاجرم بر انتخاب تعدادی از این معیارها سایه افکنده است، دسترسی به داده‌های معتبر و قابل اتکا برای هر کشور جزء اصلی‌ترین چالش‌های نهاد‌هایی است که آنها را اندازه‌گیری می‌کنند.

در تکاپوی ترسیم واقعیت

بانک جهانی یکی از نهادهایی است که از سالیان دور سعی داشته از دیدگاه‌های صرفا اقتصادی فاصله گرفته و به ارزیابی جامع‌تری نسبت به شرایط دولت‌ها و کشورها بپردازد. در سال‌های گذشته، شاخص حکمرانی خوب (good governance index) توسط این نهاد ایجاد شد که از قضا مدت‌ها قبل محافل سیاسی ایران در دهه ۸۰ و ۷۰ بوده است. در سال‌های اخیر بانک جهانی شاخص حکمرانی جهانی (Worldwide Governance Indicator) را جایگزین سنجه قبلی کرده است. اخیرا در برخی رسانه‌ها وضعیت ایران در مقایسه با تعدادی از کشورها از منظر این شاخص مورد کنکاش و قضاوت قرار گرفته که به نظر می‌رسد باید با دقت بیشتری به پارامترها، مکانیسم‌های ارزیابی و نهاد‌های ارزیاب استفاده‌شده در این شاخص نگاه کرد تا بتوان به این سوال پاسخ داد که آیا شاخص‌های مورد استفاده بانک جهانی می‌تواند

منابع

فهرست منابع